

Jan Balon

Sociologie v USA

Historické kontextualizace

EDICE STUDIE

Sociologie v USA
Historické kontextualizace

Jan Balon

Ediční rada SociOLOGického Nakladatelství (SLON)

Luděk Brož, PhD. (Max-Planck-Institut für ethnologische Forschung, Halle/Saale)

Prof. PhDr. Miloš Havelka, CSc. (Univerzita Karlova)

PhDr. Helena Kubátová, PhD. (Univerzita Palackého)

Prof. PhDr. Miloslav Petrusek, CSc. (Univerzita Karlova)

PhDr. Jiří Šafr, PhD. (Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.)

Mgr. Zuzana Uhde (Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.)

Ing. Alena Vodáková, CSc.

Jan Balon

Sociologie v USA

Historické kontextualizace

Praha 2011

klíčová slova: americká sociologie, teorie, metoda, historická kontextualizace, intelektuální vývoj, institucionální vývoj, sjednocená sociologie, sociologický výzkum

Tento výstup vznikl na Filosofickém ústavu AV ČR, v. v. i., za podpory Grantové agentury České republiky, č. projektu GAP404/10/1010 (Teoretické dědictví americké sociologie).
Autor děkuje Fulbrightově nadaci v Praze, která prostřednictvím Fulbright-Masarykova stipendia financovala jeho šestiměsíční výzkumný pobyt na katedře sociologie Northwestern University v Evanstonu. Děkuje též školiteli svého projektu, prof. Charlesi Camicovi, jenž má velký podíl na konečné podobě této knihy.

Odborně posoudili doc. Ing. Karel Müller, CSc., a doc. PhDr. Csaba Szaló, Ph.D.

Vydalo **SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON)**, Praha 2011.
Vydání první.

Copyright © Filosofický ústav AV ČR, v. v. i., 2011

ISBN 978-80-7419-063-6

Obsah

Úvod	9
Kapitola první	
Zrod nové vědy	16
<i>Intelektuální nesoulad</i>	21
<i>Institucionální triumf</i>	33
Kapitola druhá	
Mezi světovými válkami	42
<i>Úvahy o metodě</i>	45
<i>Chicagská dominance</i>	52
<i>Velká krize a velká deziluze</i>	63
Kapitola třetí	
Poválečný „zlatý věk“	67
<i>Harvard a Columbia</i>	70
<i>Formování kánonu</i>	79
<i>Funkcionalistický triumf</i>	85
<i>Nenaplněný příslib</i>	89
Kapitola čtvrtá	
Přicházející krize a její důsledky	97
<i>Nová sociologie?</i>	99
<i>Konec snění o jednotě</i>	121
Závěr	128
Summary	137
Citovaná literatura	140
Jmenný rejstřík	165
Věcný rejstřík	170

Úvod

Historicky vzato je sociologie evropským intelektuálním konstruktem, jako vědní obor se specifickými poznávacími zájmy se však profilovala především ve Spojených státech amerických. Právě zde začíná v posledních dekadách devatenáctého století její skutečně osudový zápas o pevnou profesní identitu, autonomní vědeckou perspektivu a institucionální zajištění. Sociologie se v USA proměňovala právě tak dramaticky jako samotná americká společnost. Období stability, souladu a nadějí střídaly časy neklidu, nejistoty a úzkostí. Tenze mezi ideály vytvoření soudržné sociologie/společnosti a realitou nesjednotitelné diverzity zájmů a přání se zvětšovala s tím, jak se americká sociologie/společnost zaplňovala novými a stále početnějšími individualitami a kolektivitami. Počáteční snění několika desítek jedinců o vědecky založené a racionální rekonstrukci společnosti nabylo podoby až úporné snahy o myšlenkovou integritu oboru, odrážející přesvědčení prvních amerických sociologů, že společnost jsme schopni vykládat, zkoumat či měnit pouze za předpokladu, že sami jsme jednotní a jistí si svými nástroji, nároky a cíli. Jak tomu však často bývá, nositeli pevného odhodlání jsou silné individuality naplno prosazující svou vůli. Hybatelem vývoje americké sociologie¹ se tak často stávaly konfliktní představy, jak dospět k myšlenkové jednotě při existenci rozmanitých přesvědčení. Ve stavu křehké a vždy obtížně vyjednávané rovnováhy získávala na důležitosti institucionalizovaná mocenská centra, jež si vědní obory – podobně jako lidské společnosti – budují z důvodu prosazování sjednaných cílů, respektive prevence či zvládnutí chaosu. Jedním z nejdůležitějších důvodů, proč je sociologie často považována za americkou vědu a proč byl americký výukový i výzkumný model tak úspěšný, je právě síla a organizační koherence národních oborových institucí. Důležitý pro-

¹ Označení „americká sociologie“ pochopitelně není geograficky zcela přesné, v oborových textech a časopisech se jím však rozumí prakticky výhradně „sociologie v USA“ a v tomto smyslu je užíváno i v této knize. Obtížné je i její diskursivní ohraničení: jak uvádí Alain Touraine, americká sociologie představuje natolik širokou oblast, „že ji nelze definovat precizněji než ‚anglický román‘, ‚francouzské divadlo‘ nebo ‚německou hudbu‘“. Alain TOURAINE, „American Sociology Viewed from Abroad.“ In: GANS, H. J. (ed.), *Sociology in America*. Newbury Park: Sage 1990, s. 239.

blém pro každou historickou analýzu intelektuálního vývoje, totiž zda ideje vytvářejí jedinci nebo si ideje samy formují své nositele, je v kontextu dějin americké sociologie neoddělitelně spojen s otázkou, jak jedinci, respektive ideje, proměňovali instituce a *vice versa*, jelikož zde ve zvýšené míře platí, že se institucionální faktory ve vývoji této národní tradice projevovaly často silněji než samotné proměny způsobů myšlení.

Texty zaměřující se na problémy historického vývoje sociologie mají zpravidla podobu učebnicových souhrnů, výborů, čítanek či tematických antologií, jež se pokoušejí představit, uspořádat či zachytit základní linii směřování oboru, nejčastěji na příkladech vybraných vůdčích osobností, škol či myšlenkových proudů. Ke každému formativnímu období bývá přiřazeno několik oborových autorit, jejichž dílo se stává materiálem dokládajícím nevyhnutelnost určitého myšlenkového či problémového „posunu“. Vybraní reprezentanti a jejich intelektuální přístupy se v retrospektivním pohledu zkonstruovaném logikou příslušného historického výkladu zdají být jakousi realizací potenciálu, jíž obor v určité fázi disponoval, třebaže z hlediska vývoje oboru se jejich vlastní odkaz a význam pro současnost může – a v případě sociologie je tomu tak prakticky bezvýhradně – jevit jako kontraproduktivní, jako úsilí vedoucí do řady slepých uliček. Současnost si minulost přivlastňuje, přizpůsobuje ji svým zájmům, svým módám a svým objevům, dějiny neustále přepisuje, znovu a znovu formuje oborový „kánon“, jenž do sebe zahrnuje (a také ze sebe vylučuje) a promítá to, co obor jako takový postavilo na nohy a vybavilo jej jeho specifickou poznávací perspektivou. Z hlediska integrity oboru pak nejsou tolik podstatné výkladové rozdíly, rozepře a antagonismy jednotlivých autorů, koncepcí a přístupů, daleko více ohrožující je spíše nepřítomnost jakékoli „kanonické“ perspektivy. Současná historická zkoumání vývoje sociologie čelí klíčovému problému relevance/irlevance vědění, jehož naléhavost se stupňuje zejména tehdy, když se proměňuje vlastní předmětný okruh, na nějž se obor chce zaměřovat, a kdy není zřejmé, co má zkoumat, jaké vědění kumulovat, co nabízet, koho oslovovat, jak se prosazovat v mezioborové konkurenci.

Otázky ne/sjednocenosti historicky zformovaného kánonu vědění, ne/ujasněnosti vztahu sociologie a veřejnosti, ne/možnosti propojení teorie a praxe, respektive dosažení teoretického či metodologického souladu, jsou v centru trvalého zájmu amerických sociologů. Jakkoli i v jejich případě lze jen velmi obtížně mluvit o systematické povaze „historického“ zkoumání vývoje sociologie, zaměření na „minulost“ je v americké sociální vědě tradičně velmi intenzivní a také poměrně specifické. V nejtriviálnější rovině lze tuto historickou senzitivitu vnímat jako projev jistého sentimentu či piety k zakladatelským činům, jako závazek pokračovat v úsilí předků, což je nepochybně silný prvek i motiv v severoamericky tradicionalistickém chápání

„závazku“, „úcty“ či „úsilí“ o završení původní sociologické ambice prvních otců zakladatelů, jejichž entuziasmus odrážel především touhu po realizaci bohulibého plánu reformy společnosti. Pro následný vývoj americké sociologie byl charakteristický střet mezi optimistickými vizemi rostoucí relevance sociologického vědění a skeptickými úšklebky nad naivitou a utlačivou silou jakýchkoli představ o sociologii jako přísné vědě. Vedlejším produktem konfrontace s minulostí, jež má za cíl hledat a dokládat oporu pro určité teorie, ideje či významné teze, je vytěšňování samotného historického, kulturního a materiálního kontextu, v němž se tyto teorie, ideje či teze formovaly. Konfrontace minulých nároků s jejich současnou realitou rovněž zvýrazňuje obraz sociologie jako vědy postrádající zřetelně vymezený předmět a sobě vlastní výzkumný přístup. Hledání teoretické, metodologické nebo konceptuální „jednoty a koherence“ je zřejmě nejvýraznějším motivem historických narativů o vývoji, proměnách a selháních americké sociologie. Je součástí její profesní, oborové a vědecké identity, opakujícím se rysem v představách a vizích „nových“ počátků, předpokladem i měřítkem vlastní sociologické práce, avšak také předmětem konfliktních interpretací, krystalizačním jádrem sporů mezi jednotlivými přístupy, školami a tradicemi. Vývoj americké společnosti poskytuje nepřeborný materiál pro sociologickou analýzu. Podobně i vývoj americké sociologie nabízí ohromující množství zdrojů pro historickou analýzu. Říká se, že některé vědní disciplíny své dějiny nepotřebují. Nebo je za praktikující vědce mají psát jiní. V případě sociologie však tomu tak zřejmě není. I z důvodu, že sociologové mají svůj předmět daleko méně pod kontrolou, často se jim ztrácí z očí nebo se jim před očima proměňuje natolik dramaticky, že je prakticky nemožné se k němu bez časového odstupeu jakkoli vyjadřovat. Dějiny sociologie ustavují a upevňují onu „historickou“ souvislost smyslu, bez níž by se oborem nahromaděné vědění neodvratně roztránilo a stalo se již zcela nesrozumitelným a nejspíše i zcela nepotřebným.

Americká sociologie o své dědictví pečovala vždy důkladně a systematicky se k němu vztahovala. Oborové časopisy od počátku neúnavně reflektovaly úspěchy i obtíže nové disciplíny, zveřejňovaly souhrnné zprávy o stavu profese či systematizaci výzkumné praxe. Podobně i nejvýznamnější americká sociologická profesní organizace, American Sociological Society,² vyvíjela od svého založení v roce 1895 soustředěné aktivity posilující národní koncept sociologického zkoumání. Rovněž oborové autority se opakovaně vyjadřovaly k historickému projektu americké sociologie, a to i v případech, kdy jinak byly celoživotně oddány myšlence nadnárodní, objektivní a univerzální vědy. Tyto reflexe neupevňovaly pouze historické „vědomí“ určité tradice, formo-

2 V roce 1959 byla přejmenována na American Sociological Association.

vály a profilyvaly také zájmy, jež se v oborové agendě pevně usadily. Reformismus, praktické zájmy, vztah k veřejnosti, vztah k jiným oborům, řešení sociálních problémů, otázka ne/angažovanosti, to jsou důležité opakující se motivy debat o „poslání“ americké sociologie jako takové. Díky skutečnosti, že se sociologie v USA profilyvala jako empirická věda, byl pro ni problém systematizace empirického vědění právě tak klíčový jako otázka myšlenkové koherence. Objem literatury a materiálů ke studiu dějin americké sociologie je natolik rozsáhlý, že je prakticky nemožné zkoumat ji jako celek. I v této oblasti převládla nutnost specializace a hromadí se v ní různé výzkumné přístupy, jež prostor „historického“ zájmu značně proměňují a rozšiřují. Na místo přehledných učebnicových textů, podávajících čtenáři souhrnné zprávy o určitých myšlenkách, postavách či událostech, přicházejí detailní historické kontextualizace, jež čtenáře sice zahlcují množstvím „nepodstatných“ informací či odkazů, současně ovšem odkrývají, jak specifické ideje, teorie či metody formovaly nebo fragmentovaly vlastní identitu americké sociologie. Respekt k samotnému historickému kontextu je částečně také odrazem jisté bezradnosti tváří v tvář komplikovanému propletení všeho možného, co se v americké sociologii během jejího více než stoletého vývoje nahromadilo. Typická výkladová dikce dřívějších souhrnů: „xx byl scientista, xy byl humanista apod.“ dnes přestává o čemkoli vypovídat, vzhledem k problematičnosti, nejasnosti a často i neobhajitelnosti takovýchto určení, když se ukazuje, jakými zvraty mohou při detailnějším pohledu projít interpretace prakticky čehokoli, co se v americké sociologii odehrálo.³

Jak se množí výklady a interpretace týchž jevů a událostí, množí se i názvy, jimiž se nové způsoby historické analýzy označují. Mluví se o „nové“ sociologii idejí a vědění, dějinách sociologických idejí, dějinách sociálního myšlení, sociologických dějinách sociologie,⁴ intelektuálních dějinách sociologie, institucionální analýze dějin sociologie nebo dokonce o historické sociologii sociologie.⁵ Nové přístupy jsou především výsledkem snahy najít přesvědčivé historické narativní formy, chtějí se odlišit od dřívějších nesystematických způsobů

3 Kupříkladu výzkumný přístup Talcotta Parsonse, jak uvádí Charles Camic, je v historických analýzách jednou líčen jako pozitivistický, empiristický, nerelativistický, jindy zase jako postpozitivistický, antiempiristický a relativistický. Viz Charles CAMIC, „The Making of a Method: A Historical Interpretation of the Early Parsons.“ *American Sociological Review*, roč. 52, 1987, č. 4, s. 421. Podobně se liší i hodnocení jiných významných postav, respektive formativních období, americké sociologie, jak to velice dobře vystihují rozporné interpretace odkazu chicagské školy.

4 Výsledkem pokusu napsat „sociologické dějiny sociologie“ je kupříkladu brilantní soubor textů vydaných u příležitosti stého výročí založení American Sociological Association v knize *Sociology in America*. Její editor Graig Calhoun v úvodu píše, že cílem bylo uchopit dějiny oboru jinak než v podobě „naivních dějin myslitelů a idejí, jež sociologové ve svém vlastním oboru tak často píší“. Craig CALHOUN (ed.), *Sociology in America: A History*. Chicago: The University of Chicago Press 2007, s. xiv.

5 V návaznosti na kritický projekt sociologie sociologie ze sedmdesátých let minulého století.

zkoumání a vytvářejí nové standardy historické práce. Texty autorů jako – ku příkladu – Charles Camic, Andrew Abbott, Daniel Breslau, Henrika Kuklick, Martin Bulmer, Mary Jo Deegan, George Steinmetz, Neil Gross nebo Barbara Laslett jsou ilustrativním dokladem změny, již americká historiografie od konce osmdesátých let prochází. Na rozdíl od předchozích forem sociologické historické analýzy, jež se primárně zabývaly výkladem, zdůvodňováním, vyvrácením nebo obhajováním určitých specifických idejí, hodnot či postojů, „nové“ praktiky k tomuto výzkumnému materiálu přistupují tak, že ideje, hodnoty či postoje situují do jejich vlastního historického, kulturního a materiálního kontextu. Zkoumání toho, jak se ideje objevují, proměňují, rozkládají či znovu vynořují, přidává do historických narativů o sociologických dějinách nové prvky, jako je vliv lokálních institucionálních faktorů, personálních vazeb, postavení sociologických kateder v celkové struktuře univerzit, dynamika interakce mezi jednotlivými obory apod. Pionýrskou prací poměrně nové oblasti bádání jsou texty Charlese Camica věnované dílu Talcotta Parsonse, které prostřednictvím důkladné historické analýzy vývoje Parsonsových idejí, hodnot či postojů předložily vzorovou podobu „historické kontextualizace“ a prokázaly, že takový přístup je intelektuálně přínosnější než nekonečné a neplodné obhajoby nebo odsudky jeho odkazu. Důležitým předpokladem „nového“ přístupu je přitom samotná identifikace historických otázek, jež umožňují sledovat fundamentální proměny způsobů myšlení, respektive vzestupy a pády určitých dominantních idejí. Vycházet z předpokladu, že sociologické teorie a metody jsou historickými produkty, znamená tvrdit, že neexistuje žádný ahistorický či univerzální základ sociologie jako vědy. Současně to ovšem neznamená tvrdit, že otázka, jak se teoretické, metodologické a také epistemologické myšlení/vědění mění, nám znemožňuje dobrat se smysluplné a systematické analýzy povahy specificky diskursivně zformovaného myšlení/vědění. Je nezbytné ovšem dodat, že podobně jako neexistuje žádná „čistá“ podoba americké sociologie jako vědy, neexistuje ani žádná „čistá“ podoba historiografie americké sociologie. Výzkumné přístupy jsou zpravidla natolik heterogenní, nakolik heterogenní je předmět, jež zkoumají. Nové přístupy se mísí se starými a lze jen obtížně předpokládat, že by z prostoru zkoumání dějin sociologických teorií a metod bylo možné eliminovat či zcela přetvořit substantivní poznávací zájmy předchozích generací zabývajících se dějinami svého oboru. Navíc když ty se mezitím často samy staly vlastním předmětem výzkumného zájmu.

Obsahem této knihy jsou čtyři kapitoly,⁶ jež se pokoušejí o historickou analýzu čtyř formativních období vývoje sociologie v USA: jejích počátků,

6 Některé z nich nebo jejich části vyšly již dříve. Jedná se o „Počátky americké sociologie a jejich historická kontextualizace.“ *Sociológia/Slovak Sociological Review*, roč. 42, 2010, č. 1, s. 5–32; „Reflections on

meziválečného období, období takzvané „zlaté éry“ a důsledků radikální kritiky z přelomu šedesátých a sedmdesátých let pro současnou fragmentaci oboru. Celkově vzato nejde o vyčerpávající shrnutí dějin americké sociologie, nýbrž o historické kontextualizace identifikující hlavní směr vývoje a nejdůležitější oborové debaty v každém z uvedených období. Žánrově jsou obsahem monografie spíše studie o jednotlivých etapách vývoje než popisně vyčerpávající výkladový text. Dominantní ideou, již se dílčí studie pokoušejí sledovat v jejích historických proměnách, je role myšlenky „sjednocené“ sociologie v kontextu intelektuálního a institucionálního vývoje americké sociologie. Tato idea je neoddělitelně vpletena do celého projektu americké sociologie jako vědy a své „čisté“ vyjádření našla v úsilí prokázat „objektivitu a koherenci“ sociologického myšlení/vědění. Zcela zřetelně také formovala profesní identitu oboru. Prostředkem zajištění vědecké integrity bylo především zajištění kontinuity teorie a praxe, jež by založilo a o něž by se mohlo opírat pevné metodologické „sebevědomí“. Posedlost „jednotou“ charakteristická pro „mainstream“ americké sociologie po velkou část jejího vývoje pochopitelně nesdíleli všichni. Kritické a odmítavé reakce daly vzniknout alternativním tradicím, jež byly vůči fundamentálním idejím „objektivity a koherence“ rezistentní a nahrazovaly je spíše myšlenkami „kontextuality a diverzity“. Konfrontace mezi ideově nesourodými tradicemi vytvářely ve vývoji americké sociologie diskontinuity, různě dlouhá období „mezivládí“, jež do oborové agendy opakovaně přinášela nebo navracela otázky obecné vize směřování sociologie jako integrované, respektive desintegrované, vědy.⁷

Jelikož se jednotlivé studie zaměřují na „dějiny“ úvah o teorii a metodě ve specificky zformovaném ideovém a problémovém prostoru jedné národní tradice, ponechávají stranou mnohé z toho, co by čtenář knihy o „dějinách“ americké sociologie intuitivně předpokládal. Sledováním některých dominantních idejí se z textů vytratily, nebo v nich hrají pouze okrajovou roli, mnohé slavné kapitoly z dějin různých specializací, jako jsou kupříkladu stratifikace, mobilita, studia rasy, genderu, urbánní studia, demografie, kriminologie apod. Rovněž pouze kontextově a omezeně je řešen vztah americké sociologie k evropské tradici, jenž je pro samotný vývoj oboru v USA zcela konstitutivní, neboť mnoho amerických sociologů na evropských podnětech vyrostlo, v různých obdobích ve velkých počtech odjízďelo studovat do

Method in American Interwar Sociology.“ *Teorie vědy/Theory of Science*, roč. 32, 2010, č. 4, s. 419–448; „Nenaplněný příslib sociologické teorie: vzestup a pád americké sociologie ve druhé polovině dvacátého století.“ *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, roč. 44, 2008, č. 5, s. 943–967.

7 Studie obsažené v této knize nejsou, přinejmenším vědomě, pokusem o utvrzení či vyvrácení určitého historicky zformovaného kánonu či mainstreamu, jsou to spíše pojednání sledující, jak se v americké sociologii proměňovaly představy o „jednotné“ sociologii, jak se v ní kánon a mainstream formoval a především, jak se vyvíjela či prosazovala dominantní argumentace ve vztahu k teorii a metodě.

Evropy a v jiných obdobích zase do USA přijíždělo studovat mnoho sociologů z Evropy, kteří zde zanechávali skutečně výrazné a nesmazatelné stopy.⁸ Záměr pojmut studie obsažené v této knize jako „historické kontextualizace“ jednotlivých formativních období sociologie v USA vychází z nahlédnutí, že vztah mezi evropským a americkým „myšlením“ o teorii a metodě je v existující literatuře daleko systematictější pokryt (zejména pak z hlediska americké závislosti na evropských modelech v rovině teoretického myšlení a z hlediska evropské závislosti na amerických modelech metodologického myšlení v období po druhé světové válce) než otázka teoretického a metodologického dědictví americké sociologie *per se*.⁹ Problematická je také absence mnohých proslulých postav, škol, kateder, slavných knih či průlomových článků, a to i v případě, kdy se podstatně vyjadřují k problémům, jež jsou zde řešeny. Proč je takový prostor věnován kupříkladu takřka zcela zapomenutému Wardovi a Goffman nebo Garfinkel jsou zmíněni v několika odstavcích či poznámkách pod čarou? Proč zde není pojednáno o takovém bestselleru, jako je kupříkladu *The American Occupational Structure* Petera Blaua a Otise Dudley Duncana nebo *Street Corner Society* Williama Footea Whytea a jiných veleúspěšných knihách? I pro samotného autora je překvapením, co vše z dějin americké sociologie se do textu, jenž chce sledovat určité specifické problémy, zkrátka nevejde. První – takřka hysterickou – reakcí byla snaha o nápravu, jež se projevila bujícím poznámkovým aparátem, jenž si žádal další a další doplnění. Druhou – poněkud rezignující – reakcí bylo, že si autor přestal myslet, že „autoři píší knihy“, a uvěřil tomu, co naznačil Ben Agger, totiž že „knihy píší autory“.¹⁰

8 Protínání evropské a americké myšlenkové tradice brilantně zachycuje Christian Fleck ve své knize *A Transatlantic History of the Social Sciences: Robber Barons, the Third Reich and the Invention of Empirical Social Research*. London: Bloomsbury Academic 2011. Zejména příliv evropských badatelů do USA ve třicátých letech minulého století výrazně proměnil výzkumnou orientaci americké sociologie, podobně jako německý model organizace vědy ovlivnil výzkumnou praxi na amerických univerzitách, již do té doby utvářely především praktické zájmy.

9 Celkově vzato nebyly pro vývoj americké sociologie klíčové pouze evropské myšlenkové podněty. Srovnatelný význam měl z hlediska úvah o teoretické a obecně metodologické reflexivitě amerických sociologů pochopitelně také vývoj v širším kontextu filosofického, sociálněvědního a humanitněvědního myšlení v USA.

10 Ben AGGER, „Do Books Write Authors? A Study in Disciplinary Hegemony.“ *Teaching Sociology*, roč. 17, 1989, č. 3, s. 365–369.

Kapitola první

Zrod nové vědy

Již tak komplikovaný vztah mezi sociologií a historií¹¹ jako dvěma plně nesuslučitelnými (avšak současně také plně neoddělitelnými) vědami se ještě umocňuje pokaždé, když se sociologové rozhodnou psát dějiny svého oboru. Na rozdíl od situace v přírodních vědách, jejichž dějiny jsou předmětem zájmu historiků vědy a v nichž je pro praktikující vědce do značné míry nepodstatné, co se v jejich oboru stalo před sto lety, sociologové si dějiny svého oboru chtějí periodizovat, klasifikovat, vykládat či interpretovat sami. A to se zřetelně jinými záměry, než jsou ty, jež jsou vlastní historikům. První, co má sociolog ve svém výkladu sklon eliminovat, je samotný „historický kontext“ idejí, událostí či jevů, neboť jej zajímá především jejich vztah k současnosti, nikoli výklad „z hlediska jejich doby“.¹² Nejužívanějším nástrojem je přitom takzvaná „rekonstruktivní historická analýza“. Z minulosti mají být uchovány ty myšlenky, jež jsou nějakým způsobem důležité pro dnešek, a vyloučeny ty, jež jsou pro současný stav poznání irelevantní. Takto mohl kupříkladu Talcott Parsons ze sociologie dvacátého století „vyloučit“ Marxe, se zdůvodněním, že řešil problémy devatenáctého století.¹³ Cílem rekonstrukce dějin sociologie bývá v první řadě „syntéza“ idejí, pojmů či přístupů, jež se má stát základem intelektuální identity oboru, respektive jeho teoretické a metodologické jednoty. Historický vývoj je nahlížen z hlediska

11 Pro shrnutí vzájemného vztahu mezi historií a sociologií v USA viz George STEINMETZ, „The Relations between Sociology and History in the United States: The Current State of Affairs.“ *Journal of Historical Sociology*, roč. 20, 2007, č. 1/2, s. 1–12. Historiografický přístup k vývoji americké sociologie je též shrnut v Alan SICA, „Defining Disciplinary Identity: The Historiography of U.S. Sociology.“ In: CALHOUN, C. (ed.), *Sociology in America: A History*. Chicago: The University of Chicago Press 2007, s. 713–732. Základní literatura k tématu dějin americké sociologie je obsažena v Alton PHILLIPS – Jonathan VANANTWERPEN, „Appendix: Histories of American Sociology: Readings and Resources.“ In: CALHOUN, C. (ed.), *Sociology in America: A History*. Chicago: The University of Chicago Press 2007, s. 733–739.

12 Ještě zřetelněji se to ukazuje v případech učebnic, které svou snahou shrnout vše podstatné vycházejí z aktuálních preferencí, jimž přizpůsobují svůj výběr autorů, problémů, teorií či metod tak, aby zachytily základní osu vývoje oboru, v níž vše vybrané nějak souvisí s jeho současným stavem. Z této perspektivy učebnice dějiny sociologie neustále „přepisují“. Viz Richard F. HAMILTON, „American Sociology Rewrites Its History.“ *Sociological Theory*, roč. 21, 2003, č. 3, s. 281–297.

13 Talcott PARSONS, *The Structure of Social Action*. New York: McGraw-Hill 1937.

kontinuity/diskontinuity sociologického myšlení odkrývané prostřednictvím identifikace relevantních (současných) výzkumných problémů a zájmů. Orientace na přítomnost (a zejména na budoucnost) ponechává „historický kontext“ stranou, nehledě na to, zda je hlavním záměrem doložit „progresivní“ či „regresivní“ vývoj nebo přesvědčit o oprávněnosti a historické nezbytnosti určitého přístupu.¹⁴

Sociologické „rekonstruktivní historické analýzy“¹⁵ se přinejmenším od padesátých let minulého století téměř konsenzuálně shodují ve svém sumárním hodnocení počátečního stadia vývoje americké sociologie. To poukazuje na trvalost institucionálních základů zformovaných prvními americkými sociology, současně ovšem také na intelektuální irelevanci teorií, idejí či přístupů rozvinutých generací Lestera Warda, Williama Sumnera, Albiona Smalla a Franklina Giddingse.¹⁶ V intelektuálním kánonu moderní ani současné sociologie první generace zahrnuta není, přes veškerou úctu k jejich (institucionálnímu) zakladatelskému úsilí, opakovaně pietně připomínanému a oslavovanému při výročí významných událostí, jichž se v prvních dekádách událo nespočet.¹⁷ Jak uvádí Anthony Oberschall, institucionalizaci sociologie v USA „můžeme popsat pouze jako famózní úspěch. Tato skutečnost je o to pozoruhodnější, že otcové zakladatelé americké sociologie nerozvinuli žádné originální myšlenky ani teoretické systémy, jež by obstály

14 Ke sporu historismus/prezentismus v rámci americké sociologie viz například Robert K. MERTON, „The Historicist/Presentist Dilemma: A Composite Imputation and a Foreknowing Response.“ *Journal of the History of Sociology*, roč. 6, 1985, č. 1, s. 137–151; Steven SEIDMAN, „Classics and Contemporaries: The History and Systematics of Sociology Revisited.“ *Journal of the History of Sociology*, roč. 6, 1985, č. 1, s. 127–136; Mark C. SMITH, *Social Science in the Crucible: The American Debate over Objectivity and Purpose*. Durham, NC: Duke University Press 1994, s. 13–49; Peter R. BAEHR, *Founders, Classics, Canons: Modern Disputes Over the Origins and Appraisal of Sociology's Heritage*. New Brunswick: Transaction Publishers 2002, s. 79–108.

15 Takový postup lze kupříkladu najít v knihách: Don MARTINDALE, *The Nature and Types of Sociological Theory*. Boston: Houghton Mifflin 1960; Walter L. WALLACE, *Sociological Theory*. Chicago: Aldine Pub. Co 1969; Alvin BOSKOFF, *Theory in American Sociology: Major Sources and Applications*. New York: Thomas Y. Crowell Company 1969; Nicholas C. MULLINS, *Theories and Theory Groups in Contemporary American Sociology*. New York: Harper & Row 1973; Herman SCHWENDINGER – Julia R. SCHWENDINGER, *The Sociologists of the Chair: A Radical Analysis of the Formative Years of North American Sociology, 1883–1922*. New York: Basic Books, Inc. 1974; Shmuel N. EISENSTADT – Miriam CURELARU, *The Form of Sociology – Paradigms and Crises*. New York: John Wiley & Sons 1976. O historický přístup senzitivnější k celkovému kontextu rané americké sociologie se pokoušel dnes již zaniklý časopis *Journal of the History of Sociology* (1978–1987). Viz rovněž monotematické číslo *Journal of Classical Sociology*, roč. 6, 2006, č. 1.

16 V této kapitole se budu zaměřovat výhradně na tyto autory, i když je to pochopitelně velice omezený výběr, jímž nemá být nijak snížena role jiných myslitelů z formativní éry americké sociologie, jako jsou kupříkladu Charles Cooley, Thorstein Veblen, Edward Ross, Luther Bernard nebo Charles Ellwood. Charakteristickou vizi intelektuálního a institucionálního vývoje oboru však z převážné části vytvořili uvedení čtyři autoři.

17 O to systematicky pečují oborové časopisy a především American Sociological Association. Připomínají se první disertace na té které univerzitě, první vydání časopisů, významných knih, výročí založení sociologických kateder či narození, respektive úmrtí, předních sociologů.

ve zkoušce časem.¹⁸ Jasná a zřetelná odpověď na otázku, kdo dal sociologii v USA tak pevné institucionální základy a jak toho dosáhl, pochopitelně provokuje k tomu ptát se, na čem sociologie v USA stojí intelektuálně. Neschopnost shodnout se na přijatelné odpovědi vnáší do vývoje americké sociologie trvalé napětí, překvapivé zvraty, války škol, zápasy o dominanci i pocity frustrace. Americká sociologie skutečně disponuje pevnou a sjednocenou institucionálně-byrokratickou základnou, oproti níž – v dramatické expozici řečeno – se ještě umocňuje křehkost a otřesenost její intelektuální identity postrádající pro americké prostředí tak potřebný zřetelný odkaz k jednoznačně definované národní tradici.

Nové pohledy na intelektuální a institucionální vývoj americké sociologie nejčastěji postupují metodou extenzivního historického zkoumání, pomocí níž se pokoušejí sledovat způsob, jakým specifické – historicky podmíněné – ideje a způsoby myšlení formovaly hlavní nástroje a cíle oboru jako takového.¹⁹ Jiné pokusy se zase zaměřují na detailní interpretaci díla

18 Anthony OBERSCHALL, „The Institutionalization of American Sociology.“ In: OBERSCHALL, A. (ed.), *The Establishment of Empirical Sociology: Studies in Continuity, Discontinuity, and Institutionalization*. New York: Harper & Row 1972, s. 187. Jedním z hlavních důvodů bylo, jak to vyjádřil Albion W. Small, že americká sociologie byla ve svých počátcích „spíše toužebným přáním než substantivním souborem vědění, fixním hlediskem nebo rigorózní výzkumnou metodou. Bylo to spíše pevné rozhodnutí sledovat několik slibných stop s cílem nahlédnout, kam nás povedou, než celek nesporných vědeckých výsledků nebo adekvátní metodologie pro jejich získávání.“ Albion W. SMALL, „Fifty Years of Sociology in the United States, 1865–1915.“ *American Journal of Sociology*, roč. 21, 1916, č. 6, s. 802. Daniel Breslau zase s mírnou nadsázkou říká, že „každý, kdo studuje dílo zakladatelů akademické sociologie v USA, má tu výhodu, že jejich texty v knihovně vždy nalezne přesně na tom místě, kde mají být“. Viz Daniel BRESLAU, „The American Spencerians: Theorizing a New Science.“ In: CALHOUN, C. (ed.), *Sociology in America: A History*. Chicago: The University of Chicago Press 2007, s. 39. A dodává, že jejich práce jsou jen „výjimečně citovány v textech zaměřujících se na dějiny sociologie a téměř nikdy pro jejich sociologická nahlédnutí“. V uvedených větách se opakuje Parsonsův přístup k rané americké sociologii, kdy sice přiznává, že pro něj „skutečnou zakladatelskou práci vykonala generace z období mezi roky 1890–1920“ (viz Talcott PARSONS, „The Prospects of Sociological Theory.“ *American Sociological Review*, roč. 15, 1950, č. 1, s. 4), na straně druhé ji ovšem ve své koncepci nekompromisně vyloučil se zdůvodněním, že formálně nepřispěla k vývoji oboru jako takového a je zcela neslučitelná s jeho „konvergenční tezí“. Parsonsovy nejvýznamnější knihy *The Structure of Social Action* z roku 1937 a *The Social System* z roku 1951 neobsahují ani slovo, jímž by se zabýval některým z prvních amerických sociologů.

19 Robert C. BANNISTER, *Sociology and Scientism: The American Quest for Objectivity, 1880–1940*. Chapel Hill, NC: University of North Carolina Press 1987; Arthur J. VIDICH – Stanford M. LYMAN, *American Sociology: Wordly Rejections of Religion and Their Directions*. New Haven: Yale University Press 1985; Jonathan H. TURNER – Stephen P. TURNER, *The Impossible Science: An Institutional Analysis of American Sociology*. Newbury Park: Sage 1990; Andrew ABBOTT, „History and Sociology: The Lost Synthesis.“ *Social Science History*, roč. 15, 1991, č. 2, s. 201–238; Martin BULMER et al., „Symposium on the History of American Sociology.“ *Social Epistemology*, roč. 8, 1994, č. 1, s. 3–67; Donald N. LEVINE, *Visions of the Sociological Tradition*. Chicago: The University of Chicago Press 1995; Charles CAMIC, *Reclaiming the Sociological Classics: The State of the Scholarship*. Oxford: Blackwell 1997; Mario BUNGE, *The Sociology – Philosophy Connection*. New Brunswick, NJ: Transaction 1999; Craig CALHOUN (ed.), *Sociology in America: A History*. Chicago: The University of Chicago Press 2007.

významných sociologů,²⁰ převypravují příběhy slavných sociologických kateder,²¹ časopisů²² nebo usilují o to zapracovat do sociologického kánonu dříve opomíjené či marginalizované myslitele.²³ Ve vztahu k obecnějším a filosofickým prvkům se výzkum koncentruje na evropské kořeny sociologického myšlení, zejména pak na způsob, jakým byly v americké sociologii specificky reflektovány.²⁴ Vztah mezi evropskou a americkou sociologií je nejčastěji nahlížen z hlediska závislosti americké sociologie na evropských myšlenkových podnětech. Jednou z hlavních příčin této závislosti v rovině obecně teoretického myšlení se zdá být „intelektuální irelevance“²⁵ rané americké sociologie, která přes svou bezprecedentní „institucionální expanzi“ nedokázala představit ani koherentní ani originální vizi intelektuálního vývoje oboru. V následující části se pokusím „intelektuální dědictví“ prvních amerických sociologů historicky kontextualizovat, přičemž se zaměřím na otázku, jak se ideově nesourodé založení projevilo v celkové orientaci rané americké sociologie i ve způsobu, jakým se oddělila od ostatních sociálních věd, ohraničila svou vlastní výzkumnou agendu a obhájila svou autonomii. Problém kontinuity/diskontinuity intelektuálního a institucionálního založení americké sociologie zde interpretuji z hlediska historicky podmíněného úsilí o zajištění „objektivitu a koherence“ vědeckého myšlení.

20 Barbara LASLETT, „Biography as Historical Sociology: The Case of William Fielding Ogburn.“ *Theory and Society*, roč. 20, 1991, č. 4, s. 511–538; Gery A. COOK, *George Herbert Mead. The Making of a Social Pragmatist*. Urbana: University of Illinois Press 1993.

21 Martin BULMER, *The Chicago School of Sociology: Institutionalization, Diversity, and the Rise of Sociological Research*. Chicago: The University of Chicago Press 1981; Mary Jo DEEGAN, *Jane Addams and the Men and the Chicago School, 1892–1918*. New Brunswick: Transaction 1988; Robert W. WALLACE, *The Institutionalization of a New Discipline. The Case of Sociology at Columbia University, 1891–1931*. Ann Arbor, MI: University Microfilms International 1989; Andrew FEFER, *The Chicago Pragmatists and American Progressivism*. Ithaca, NY: Cornell University Press 1993; Charles CAMIC, „Three Departments in Search of a Discipline: Localism and Interdisciplinary Interaction in American Sociology, 1890–1940.“ *Social Research*, roč. 62, 1995, č. 4, s. 1003–1032; Gary A. FINE (ed.), *A Second Chicago School? The Development of a Post-war American Sociology*. Chicago: The University of Chicago Press 1995.

22 Andrew ABBOTT, *Department & Discipline: Chicago Sociology at One Hundred*. Chicago: The University of Chicago Press 1999.

23 Robert CONNELL, „Why is Classical Theory Classical?“ *American Journal of Sociology*, roč. 102, 1997, č. 6, s. 1511–1557; Mary Jo DEEGAN, *Race, Hull-House, and the University of Chicago: A New Conscience against Ancient Evils*. Westport, CT: Praeger 2002; Anthony BLASI, *Diverse Histories of American Sociology*. Leiden, Netherlands: Brill 2005.

24 Richard MÜNCH, „American and European Social Theory.“ *Sociological Perspectives*, roč. 34, 1991, č. 3, s. 313–335; Roscoe C. HINKLE, *Developments in American Sociological Theory, 1915–1950*. Albany: State University of New York Press 1994; Mark C. SMITH, *Social Science in the Crucible: The American Debate over Objectivity and Purpose*. Durham, NC: Duke University Press 1994; Gordon D. MORGAN, *Toward an American Sociology: Questioning the European Construct*. Westport: Praeger Publishers 1997; BUNGE, *The Sociology – Philosophy Connection*; George STEINMETZ (ed.), *The Politics of Method in the Human Sciences: Positivism and Its Epistemological Others*. Durham/London: Duke University Press 2005.

25 Myšlena je „irelevance“ teoreticko-metodologického odkazu první generace pro následující intelektuální vývoj americké sociologie.

Počátky americké sociologie lze tedy sledovat a interpretovat ve dvou poměrně snadno oddělitelných rovinách. V té méně problematické bylo úsilí o ustavení nové vědy podněcováno zájmem o prokázání jedinečnosti, opodstatněnosti a nezávislosti sociologického přístupu. Provědecký optimismus sjednocoval první generaci amerických myslitelů sdílejících přesvědčení o pragmatické důležitosti sociologického myšlení pro progresivní vývoj (americké) společnosti a funkcionální nezbytnosti zajištění pevné identity nově se formujícího oboru v širší struktuře sociálních věd. Převážná část textů z raného období má programový a často přímo propagační charakter, s opakující se osnovou, rétorickými figurami, persvazivní dikcí a apelativním tónem.²⁶ Je v nich odkryt plán institucionalizace oboru, předznamenána jeho organizační struktura. Současně je zde však také zachycena diverzita předpokladů a postojů v rovině intelektuálního rozvržení i interpretace role sociologie jako vědy. Zřetelně definovaný cíl reformovat společnost a přispět k jejímu pokroku, i jeho legitimizace odkazem k souvislosti nové vědy s řešením sociálních problémů, sice navenek formoval celkovou vizi oboru ohlašující proměnu společnosti,²⁷ nezaručoval ovšem soulad v otázce, jakými (intelektuálními) prostředky proklamovaného cíle dosáhnout. Do základů amerického institucionálního konstruktů sociologie jako vědy je vložen a, jak uvidíme dále, stále v ní přetrvává příslib zajištění její intelektuální integrity, ten je však v protikladu k sebevědomému přesvědčení o historicky jedinečné a v posledku vítězné misi oboru spojen s jistou bezradností, nesamostatností a neoriginalitou prvních amerických sociologů.

Historická kontextualizace, jež sleduje, jak se utvářel určitý způsob myšlení, odkrývá souvislost mezi historickým kontextem určitých (dobově podmíněných) idejí či předpokladů a konkrétním jednáním vybraných aktérů. Dominantní ideje či předpoklady určité doby prostor konkrétního jednání ohraničují a také mnohdy omezují. Takovou utlačivou sílu v podmínkách jednání prvních amerických sociologů měly hranice myšlení vymezené vzájemným vztahem mezi tím, co lze autonomně vyjádřit a co je v kontextu hodnot americké společnosti „žádoucí“ a zejména nábožensky „přijatelné“.²⁸ Konec devatenáctého století přál racionální vědecké rétorice a eliminoval

26 Jak uvádí Robert C. Bannister, „vytvoření americké sociologie bylo vysoce osobní záležitostí a často také úsilím plným vášně“. BANNISTER, *Sociology and Scientism*, s. 9. Razantní programové apely se (nejen) v americké sociologii periodicky opakují: v souladu s tím, jak se proměňují vědecké standardy a obecná kritéria vědeckosti, formuje (téměř) každá generace svou vlastní generální vizi vývoje oboru.

27 A sjednocoval tak první generaci amerických sociologů v úsilí o institucionalizaci jejich vědy.

28 Vlivem náboženského přesvědčení na vlastní dílo prvních amerických sociologů se systematicky zabývali Vidich a Lyman. Viz VIDICH – LYMAN, *American Sociology*. Viz rovněž William H. SWATOS, *Faith of the Fathers: Science, Religion, and Reform in the Development of Early American Sociology*. Bristol, IN: Wndndham Hall Press 1985.

zásadní pochybnosti o možnosti racionalizace lidského myšlení a jednání, jakkoli by bylo pochopitelně neúnosně zjednodušující představit si nějaký celospolečenský konsenzus v moderním smyslu slova. Představa vědeckého triumfu sociologie tehdy vzrušovala několik desítek jedinců, kteří svou idealistickou víru opírali o praktický zájem řešit sociální problémy. Intelektuální zdroje, inspirace i přístupy byly importovány z Evropy, podloženy specifickou interpretací a dále uzpůsobeny konkrétním záměrům a cílům. V protikladu k situaci v Evropě, kde se sociologie jako věda prosazovala velmi problematicky a jen pozvolna rekrutovala do svého tábora vědce pohybující se na rozhraní jednotlivých sociálněvědních disciplín, byla rychlost, jakou americká sociologie získala a obhájila atributy vědeckosti, v celkové (dobové) struktuře americké Akademie a Univerzity skutečně pozoruhodná.

Intelektuální nesoulad

Z hlediska intelektuálního a institucionálního vývoje byly pro americkou sociologii určující poslední dvě dekády devatenáctého století. V osmdesátých letech devatenáctého století byly sociologické kurzy stále častěji zařazovány do osnov sociálněvědních oborů, první sociologické katedry pak byly zřízeny v letech devadesátých. Americká sociologie se formovala v kontextu dramatických sociálních, kulturních i ekonomických proměn americké společnosti po občanské válce. Dynamické procesy industrializace, migrace, urbanizace vytvořily prostor pro obecnou reflexi změn a promyšlení možností, předpokladů i důsledků adaptace americké společnosti na tyto změny. Otázka – nebo odpověď na ni –, kam společnost směřuje či kam by směřovat měla, si nevystačila s obvyklými náboženskými, obecně filosofickými nebo morálními konceptualizacemi problému, ke slovu – jako arbitr i autorita z nejvyšších – byla povolána věda. Americká sociologie – a zde je založena její specifická povaha – si ve své původní podobě i ve svých základních nárocích vytkla cíl změny v americké společnosti ovlivňovat, usměrňovat, neboť si byla plně vědoma potenciálně desintegrujících důsledků spontánního a nekoordinovaného vývoje společnosti. Prostředkem k dosažení tohoto cíle bylo uplatňování vědecké metody v celkové orientaci na praktické problémy, respektive na řešení sociálních problémů. Přes veškerý rozmach vědy, techniky, rozumu obecně, přes stále zřetelnější schopnost člověka ovládat přírodu, byli první američtí sociologové znepokojeni rostoucími nerovnostmi, rozkladem morálních hodnot i ohlašující se anomii americké společnosti, vykořeněné ze svých nedlouhých tradic, stále více koncentrované v anonymním prostředí překotně expandujících velkoměst, do nichž přicházeli – a byli nuceni spolu žít – lidé s všemožnými lidskými příběhy, kulturními hodnotami i představami o pospolitosti. Pokud se prostor nových velkoměst neměl stát výhradně

sociální arénou, v níž by přežívali jen „ti neschopnější“, byl nezbytný zásah racionalizující a všeobecně kultivující síly, kterou se při nespojitelné diverzitě vyznání či přesvědčení již nemohlo stát nějaké jedno přijímané náboženství, musela to být věda, skrývající v sobě daleko silnější potenciál nadchnout, přesvědčit i spojit, věda, jež zpřítomňovala nárok univerzalizmu.

Co americká sociologie ve svých počátcích rozhodně nepostrádala, byla celková vize. Ta se opírala především o koncept vědy, jež v Evropě rozvinuli Comte a Spencer.²⁹ Dialog s evropskou tradicí probíhal s jistým zpožděním a byl velmi selektivní, přičemž výběr referenčních autorů byl vícemeně neměnný, jakkoli se postupně měnil důraz i závěry vyvozované pro samotný americký koncept sociologického zkoumání. Odkaz ke Comtovi a Spencerovi posvěcoval formulaci předpokladů sociální reformy a sloužil jako jakýsi odlišující znak sociologického myšlení ve vztahu k soupeřícím oborům, zejména pak k ekonomii. Americkým sociologům vyhovoval Comtův a Spencerův jednoznačně provědecký a scientistický světonázor, jenž sliboval lineární pokrok v řešení problémů společnosti při důsledném uplatnění racionalistických předpokladů, které mělo vést k tomu, po čem američtí sociální vědci toužili nejvíce, totiž k objektivitě, systematickému vědění nepřipouštějícímu vnitřně rozporné výklady společnosti. Časté byly zejména odkazy ke Comtově hierarchii věd a k jeho zákonu tří stadií. Programové apely poukazující na nutnost prosazení a ustavení sociálních věd nacházely díky Comtovi své nové vědy tam, kde je chtěly vidět – na vrcholu, směřující k pozitivnímu poznání. Ještě významnější roli sehrálo Spencerovo učení. Jak uvádí Daniel Breslau, zakladatelé americké sociologie přijali „Spencerovu definici společnosti i jeho vymezení sociologie jako vědy, jež chápe společnost jako předmět³⁰ svého zájmu. Spencerova společnost je integrovaným celkem, jenž se vynořuje z přírody, je s přírodním světem kontinuální a je podřízen transhistorickým zákonům evoluce. Sociologie je tudíž, podle této definice, holistickou, naturalistickou a evolucionistickou vědou o společnosti.“³¹ Toto sdílené přesvědčení bylo – přes veškeré nesoulady, osobní, praktické i teoretické animozity mezi hlavními postavami první generace amerických sociologů – určující pro chápání, propagování i institucionální zajišťování sociologie jako vědy. Pokud bychom se pokusili rekonstruovat počáteční podobu americké socio-

29 Jak to formuluje Daniel Breslau: „V díle Comta a Spencera sociologové našli symbolické zdroje, jež mohly být adaptovány na americkou scénu.“ Viz BRESLAU, „The American Spencerians“, s. 46.

30 Ward, Sumner a Giddings hlavní předmět zájmu sociologie nejčastěji charakterizovali jako „studium společnosti“, Small sociologii pojímal spíše jako studium „sociálního procesu“. Pro detailní souhrn viz Roscoe C. HINKLE, *Founding Theory of American Sociology 1881–1915*. Boston: Routledge & Kegan Paul 1980, s. 65. Viz též Ellsworth R. FUHRMAN, „Images of the Discipline in Early American Sociology.“ *Journal of the History of Sociology*, roč. 1, 1978, č. 1, s. 91–116.

31 BRESLAU, „The American Spencerians“, s. 40.

logie a redukovali bychom její obecně teoretickou a obecně metodologickou poznávací základnu na několik výchozích předpokladů, skutečně bychom zjistili, že šlo o spencerovskou vědu.³² Když v roce 1937 začal Talcott Parsons své dílo *The Structure of Social Action* rétorickou otázkou „Kdo dnes čte Spencera?“,³³ vyjadřoval jí i značné překvapení nad tím, jak je možné, že kdysi tak všeprostupující spiritus agens náhle vymizel. I když zcela jistě platí, že výběr referenčních autorů přesazených z Evropy do kontextu americké společnosti zásadně ovlivnil výchozí intelektuální perspektivu sociologie v USA³⁴ a comtovsko-spencerovská spekulace jí dodala základní předpoklady ve vztahu k otázkám historických zákonů, kauzality, pokroku či vědění, vlastní sociologická metoda brzy v interním dialogu mezi americkými zakladateli dostávala specifickou, vzájemně obtížně sjednotitelnou a nesourodou podobu. Proreformistický zápal rovněž mohl jen obtížně vstřebávat Spencerovy radikální pochybnosti ve vztahu k možnostem sociální reformy.

Samotné (dobové) přesvědčení o opodstatněnosti sociologického přístupu hledalo svou oporu v možnosti identifikovat společné problémy, jež by bylo možné řešit v rámci předpokladů racionální argumentace, přistupovat k nim prostřednictvím společné metody a vztahovat je k určitým idejím či pojmům: to vše z hlediska dominantní teorie. Sociologické řešení určitého problému tedy zahrnovalo několik rovin analýzy (tematickou, problémovou, konceptuální, teoretickou a metodologickou), jež zakládaly jednotný vědecký přístup. Každá rovina byla jednou částí sjednoceného celku, zajišťovala integritu sociologického poznání a prověřovala jeho vědeckost. Cílem bylo provázání sociologické analýzy s pojmenovanými společnými problémy, pomocí nichž byly současně vymezovány oborové hranice i zpřesňovány kompetence sociologie jako vědy. Upevnění intelektuální a metateoretické jednoty oboru i překonání diverzity ideologických přístupů bylo nezbytným předpokladem, neboť pokud americká sociologie chtěla odkrývat zákony historického pokroku, přirozeně měla zájem i o svou kontinuitu. Vzhledem ke skutečnosti, že americká sociologie byla v posledních dekádách devatenáctého století zcela bezpochyby nejexpanzivnější sociální vědou, musela v rychlém sledu začlenit do své oborové základny – a také z ní eliminovat – množství historicky nahromaděných myšlenkových předpokladů, postojů i rozporností. Přestože

32 Charles Cooley později podotkl: „Téměř všichni z nás, kteří se začali sociologií zabývat řekněme v období mezi sedmdesátými a devadesátými lety devatenáctého století, k tomu byli podnětí Spencerelem.“ Charles H. COOLEY, „Reflections upon the Sociology of Herbert Spencer.“ *American Journal of Sociology*, roč. 26, 1920, č. 2, s. 129.

33 Tuto rétorickou otázku poprvé položil historik Crane Brinton. Viz Crane BRINTON, *English Political Thought in the Nineteen Century*. London: Bouverie House, Ernest Benn 1933, s. 226.

34 Podobně jako později, když byl po druhé světové válce znovuobjeven Durkheim a Weber nebo v letech šedesátých Marx.

lze říci, že první generace amerických sociologů vycházela z víceméně jednotného přístupu – evolučního naturalismu, identifikovala společný problém – pokrok civilizace a shodla se na nezbytnosti specificky sociologického řešení ideových dilemat plynoucích ze sporů idealismus/materialismus, nominalismus/realismus, voluntarismus/determinismus, intelektuálního sjednocení reálně dosaženo nebylo. Pozdějšími termíny řečeno, počátky americké sociologie jsou „ideologickou fází“ vývoje oboru, nehledě na skutečnost, že příslib jednoty, respektive její vyhlášení, je opakující se rétorickou figurou i deklarovaným cílem prakticky veškerých významných zakladatelských textů a navrhaných syntéz.³⁵

V protikladu k silně empirickému charakteru, jímž se americká sociologie vyznačovala ve svém následujícím vývoji, bylo její počáteční zaměření převážně obecně teoretické. Jak to formuluje Roscoe Hinkle ve svém pokusu o syntézu *Founding Theory of American Sociology 1881–1915*, původní texty byly „vědomě a intencionálně teoretické. Explicitně odkazovaly ke slovům ‚teorie‘, ‚sociální teorie‘, ‚sociologická teorie‘ nebo ‚teoretická sociologie‘“.³⁶ Samotný oborový „metateoretický“ základ byl formován pod rubrikou „obecné sociologie“,³⁷ jež měla identifikovat a ohraničit vlastní předmět sociologického zkoumání, vydobýt vědecký respekt i zaručit intelektuální soudržnost oboru. „Obecná sociologie“ v představách prvních amerických sociologů rozpracovávala a dodávala teoretické hledisko překračující čistě praktické reformistické zájmy o řešení sociálních problémů,³⁸ jež se měly stát agendou (a doménou) aplikované sociologie. Teoretické sebeuvědomění přitom vycházelo z přesvědčení, že samotný zájem, jakkoli upřímný a zapálený, o reformu společnosti nestačí, a pokud nebude odlišen od skutečně vědeckého přístupu a také v něm založen, ve svých důsledcích sociologii poškodí. „Obecná sociologie“ se nezaměřovala na řešení konkrétních (sociálních) problémů, ný-

35 Za nejrepresentativnější ukázky způsobu myšlení a psaní prvních amerických sociologů bývají považovány tyto knihy: Wardova *Pure Sociology*, Rossovy *Foundations of Sociology*, Smallova *General Sociology* a Giddingsovy *Principles of Sociology*.

36 HINKLE, *Founding Theory of American Sociology*, s. 54–55.

37 Jednoznačně to vyjádřil Franklin Giddings v knize *The Elements of Sociology. A Text-Book for Colleges and Schools* z roku 1898 ve svém vymezení sociologie, která „není filantropií: je to vědecký základ, na němž musí pravá filantropie stavět“. Akademická a vědecká sociologie se rovněž byla nucena vymezovat proti různým koncepcím „křesťanské“ či „biblické“ sociologie, jež měly v počátcích velmi silný vliv, zejména pak v podání George Herrona. Lester F. Ward v roce 1895 napsal do časopisu *Bibliotheca Sacra*, tehdy ideového centra takzvaného Social Gospel, významného teologického hnutí s reformistickými ambicemi, že „sociologie není náboženství, kult nebo program jednání, nýbrž věda“. Viz Bernhard J. STERN, „The Letters of Albion W. Small to Lester F. Ward: I.“ *Social Forces*, roč. 12, 1933, č. 2, s. 171–172. A dále řekl, že mu spojení „křesťanská sociologie“ zní jako „křesťanská matematika“, „mohamedánská biologie“ nebo „buddhistická chemie“.

38 Jak uvádí Roscoe Hinkle, „pravdou je, že raná nebo zakládající teorie (jež je v podstatě ztotožnitelná s ‚obecnou teorií‘) měla tak výsostné postavení a význam, který již nikdy poté v žádném z následujících období znovu nezískala ani nezopakovala“. Viz HINKLE, *Founding Theory of American Sociology*, s. 267.

brž na univerzální rysy sociálního života, na první principy, zákony, příčiny či síly. Praktický aplikovaný výzkum orientující se na problémy americké společnosti byl přislíben, avšak v hierarchii zájmů prvních amerických sociologů je rozhodně odsunut důrazem na pevné založení teoretického hlediska. Nehledě na skutečnost, jak významnou roli hrála „praktická a reformistická orientace“ v sebezdůvodňování nezbytnosti sociologického přístupu, „konkrétní problémy“ americké společnosti se v klíčových textech první generace amerických sociologů řeší jen zcela výjimečně. Jejich základní charakteristikou se stává „hledání objektivit“,³⁹ dosahované převážně deduktivním způsobem myšlení, jenž je v mnohém přímým protikladem k induktivnímu empirickému výzkumu, který je často vnímán jako přístup zakládající americkou sociologii jako takovou.

Historická rekonstrukce sdíleného základu obecné sociologie vychází z předpokladu, jež formuloval Nicholas Timasheff, totiž že „sociologické teorie... krouží kolem několika problémů, přičemž různé odpovědi na ně by mohly odkrýt (a určit jejich následnost) fundamentální teoretické orientace v dějinách sociologické teorie“.⁴⁰ Takový předpoklad, který byl zformulován z perspektivy moderní sociologie a odpovídá jejím zájmům, naznačuje, že identifikace klíčových idejí, problémů či pojmů je nejen možná, nýbrž při použití adekvátní perspektivy vždy již na dosah. Postačilo by historicky nahromaděné vědění protřídit, přeuspořádat, provázat a samotná struktura dominantních teoretických předpokladů by se svou vlastní logikou vynořila sama. Současně to znamená tvrdit, že v každém období vývoje sociologie jako vědy existuje zřetelný potenciál k teoretické, metodologické i konceptuální syntéze, jenž umožňuje logicky sjednotitelný systém vědění. Intelektuální identitu oboru i jeho soudržnost by pak zakládala právě takováto syntéza. Historická kontextualizace počátků americké sociologie je však s výše uvedeným (univerzálním, ahistorickým a metateoretickým) předpokladem v konfliktu. Z hlediska systematické perspektivy moderní sociologie se rané stadium vývoje oboru nutně jeví jako intelektuálně roztříštěné a teoreticky nesjednotitelné. Texty, v nichž první američtí sociologové vyjádřili své ideje, problémy a pojmy nejsystematičtější, vykazují, jak uvádí Roscoe Hinkle, „mimořádné množství ochylek, pokud ne přímo absolutní heterogenitu, v ústředních problémech, předpokladech, pojmech, argumentech, a to i v otázce struktury oboru“.⁴¹

39 Tento jednotící rys v myšlení prvních amerických sociologů systematicky zpracoval historik Robert C. Bannister. Viz BANNISTER, *Sociology and Scientism*.

40 Nicholas S. TIMASHEFF, *Sociological Theory*. New York: Random House 1955, s. 11.

41 HINKLE, *Founding Theory of American Sociology*, s. 56.

Jakkoli se ze současného pohledu může raná americká sociologie jevit jako poněkud obsolentní, pochopitelně by se její vývoj neobešel bez originálních myslitelů. Zcela nepřehlédnutelným lokálním intelektuálním hrdinou je pro zakladatelskou generaci Lester Franklin Ward,⁴² historickými výklady považovaný za prvního významného amerického sociologa, „amerického Aristotela“,⁴³ „otce či nestora americké sociologie“. Jeho *Dynamic Sociology*⁴⁴ představila obecný koncept sociologického bádání a zároveň překonala bezvýhradnou závislost americké sociální vědy na comtovsko-spencerovských premisách. Ward zde zformoval integrované evolucionistické schéma a rozpracoval pojmový rámec pro řešení (sociologických) problémů, vůči němuž se orientovala a kriticky vymezovala prakticky celá první generace amerických sociologů.⁴⁵ Dominantním teoretickým předpokladem, respektive, řečeno dobovou terminologií, hlavní dynamickou silou dějin, je pro Warda růst vědění a rozvoj vědecké racionality. Pokrok rovná se více vědění, více vědění rovná se více vzdělání. Nejobecnější sociologické vědění je nezbytné vztahovat k týmž konceptům, jež stojí v základech přírodních věd, tedy k pojům jako „energie, čas, prostor, síla, hmota“,⁴⁶ neboť základní uspořádání sociálního světa je založeno v elementárních přírodních vztazích. Wardova „čistá sociologie“⁴⁷ překypuje přírodovědeckými metaforami a předpokladům studia společnosti se věnuje jen v té nejobecnější spekulativní rovině. Předmětem „čisté sociologie“ jsou „genetické“ jevy lidským, respektive sociálním, jednáním neovlivnitelné. V této rovině nelze vymezit nebo založit specificky sociologické vědění,

42 Jeho životní příběh je také dokonale dramatickou expozicí podmínek, za jakých se sociologie na severoamerickém kontinentu rodila. Ward pocházel z nemajetné rodiny a téměř do svých 30 let byl víceméně autodidaktem, což mu nebránilo v tom, aby se naučil pět jazyků a obsáhl nejen základy filosofie, matematiky, sociálních věd, nýbrž i geologie, botaniky či paleontologie. Formální vzdělání získal až poté, co byl vážně zraněn během občanské války a využil nařízení americké vlády o podpoře univerzitního vzdělávání válečných veteránů. V roce 1882 začal pracovat jako geolog pro U.S. Geological Survey, kde v různých funkcích setrval až do svého penzionování. Univerzitní (sociologický) post získal až v roce 1905 na Brown University, což se zdá až neuvěřitelné vzhledem k jeho eminentnímu postavení v rámci sociologické komunity přinejmenším od osmdesátých let minulého století, zejména po vydání jeho knihy *Dynamic Sociology* v roce 1883.

43 Samuel CHUGERMAN, *Lester F. Ward: The American Aristotle. A Summary and Interpretation of His Sociology*. Durham, NC: Duke University Press 1939.

44 Kniha vyšla ve dvou svazcích s podtitulem *Or Applied Social Science as Based Upon Static Sociology and the Less Complex Science*.

45 V knize rozpracované pojmy jako „agregace, sociální síly, kontrola“, podobně jako jeho „cíle chťení“: užitečnost, štěstí, pokrok, jednání, mínění, vědění či vzdělání také do značné míry zformovaly tematický prostor charakterický – třebaže v mnoha pojmových přepisech – pro vývoj americké sociologie jako takové.

46 Jak poněkud ironicky říká Dorothy Ross, „Ward zpravidla představoval svou teorii spíše jako prostředek zachování kosmického pokroku než jako prostředek zachování výjimečného postavení Ameriky v dějinách“. Dorothy ROSS, *The Origins of American Social Science*. Cambridge: Cambridge University Press 1991, s. 96.

47 Lester F. WARD, *Pure Sociology: A Treatise on the Origin and the Spontaneous Development of Sociology*. New York: Macmillan 1903.

pouze je konfrontovat se základy obecného vědění jako takového.⁴⁸ Vlastní metoda sociologie je rozvinuta ve Wardově konceptu „aplikovaného“⁴⁹ zkoumání, v němž se dostávají do hry praktické problémy spojené s otázkami proměny společnosti. Rozlišení mezi „čistou“ a „aplikovanou“ sociologií anticipuje a do značné míry i zakládá pozdější inkongruenci mezi „teoretickou“ a „empirickou“ specializací, mezi „spekulativním“ myšlením a studiem konkrétních faktů. Jednotící hybnou silou je pro Warda intelektuální pokrok, jenž má kulminovat v „sociokracii“, studiu sociálních zákonů a umění aplikovat je tak, aby vytvářely řád a pokrok. Sociokracie měla nahradit politiku jakožto mechanismus sociálního vládnutí.⁵⁰

Wardovým hlavním myšlenkovým oponentem byl v samotných počátcích americké sociologie William Graham Sumner, původně politický ekonom, jenž jako jeden z prvních zaváděl systematickou sociologickou výuku již na konci sedmdesátých let devatenáctého století.⁵¹ Na rozdíl od Warda, který, jak uvádí Daniel Breslau,⁵² „nečetl Spencera jako sociálního darwinistu, nýbrž jako filosofa a architekta nové vědy, jež nutně nebyla přiřazována k žádnému partikulárnímu programu jednání,“ Sumner se v daleko větší míře identifikoval se Spencerovými politickými a konzervativními idejemi proti sociální reformě.⁵³ Třebaže označení za extrémního představitele ekonomického laissez-faire individualismu přeneseného na pole sociologie, kterého se Sumnerovi často dostává v učebnicových souhrnech, je silně zjednodušující, přesto je zřejmé, že Sumner čerpal ze spencerovského univerza jiné podněty než jeho současníci. Postupně z něj stále více eliminoval spekulativní rovinu myšlení a přikláněl se k darwinovskému konceptu vědy jako „shromažďování faktů“. Prosazoval úzce empiricky zaměřený přístup, přičemž hlavním nástrojem vlastní sociologické metody měl nejprve být přísně induktivní přístup a později detailní studium konkrétních faktů, jejich shromažďování a popis. Zřetelné obrysy Sumnerovy metody, nebo spíše výzkumného postupu, lze

48 Jedna z posledních Wardových přednášek na Brown University, v níž shrnul svůj vědecký odkaz, měla název „Theory of all knowledge“.

49 Lester F. WARD, *Applied Sociology*. Boston: Ginn 1906.

50 Viz Lester F. WARD, *Dynamic Sociology*. 2 Vols. New York: Appleton; New York: Johnson Reprint 1883/1968, druhý díl, s. 205–210.

51 Konkrétně to bylo v roce 1876 na univerzitě v Yale. V roce 1880 zde Sumner způsobil skandál svým rozhodnutím zařadit do výuky Spencerovu knihu *The Study of Sociology* (1873). Příčinou sporu byla kapitola „The Theological Bias“, jež vyvolala silné protesty ze strany náboženského tisku. Sumnera se zastala provědecky orientovaná veřejnost, zejména pak editoři časopisu *Popular Science Monthly*. Viz William H. SWATOS, „The Faith of the Fathers: On the Christianity of Early American Sociology.“ *Sociological Analysis*, roč. 44, 1983, č. 1, s. 37; TURNER – TURNER, *The Impossible Science*, s. 11.

52 Daniel BRESLAU, „The American Spencerians“, s. 47.

53 Z hlediska klasického rozdělení sociálního darwinismu na „reformní“ a „konzervativní“ byl Ward příznivcem zásahů do evolučního procesu, Sumner jejich odpůrcem.

velmi jednoduše odvodit z četby jeho proslulé knihy *Folkways: A Study of the Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores, and Morals*,⁵⁴ jež byla původně zamýšlena jako součást monumentálního projektu „vědy o společnosti“, z něž však on sám dokončil pouze kapitolu o 200 000 slovech,⁵⁵ a nakonec ji vydal jako samostatný text.⁵⁶ Jakkoli byl Sumnerův přístup v kontextu převládajícího dobového teoreticko-metodologického sebevědomění originální,⁵⁷ pro první generaci amerických sociologů byla jen stěží přijatelná představa,⁵⁸ že by se měřítkem úspěšnosti sociologického výzkumu měl stát popis, individuální formulace problému či důkladnost zpracování.⁵⁹

Zřejmě neoptimističtější a také nejrazatnější představu o postavení sociologie v širším celku sociálních věd i o způsobu, jakým má být dosaženo její expanze, hlásal mezi prvními americkými sociology Albion Woodbury Small,⁶⁰ který, jak to vyjádřil Robert C. Bannister, byl od poloviny devadesát-

54 Sumnerovy *Folkways* (1907/1959) jsou dosud jednou z nejcitovanějších knih první generace amerických sociologů, třebaže převážná většina citací je pouze ve formě rituálního odkazu v obecných pojednáních o kultuře.

55 Jak Sumner *Folkways* sám označoval. Viz Albert G. KELLER, „William Graham Sumner.“ *American Journal of Sociology*, roč. 15, 1910, č. 6, s. 832–835.

56 Celý projekt „vědy o společnosti“ nakonec dokončil sedmáct let po Sumnerově smrti jeho oddaný žák Albert G. Keller. (William G. SUMNER – Albert G. KELLER, *The Science of Society*. New Haven: Yale University Press 1927, 4 svazky) Sumner sám zahájení svého projektu vyhlásil již v roce 1899.

57 I dnes se k *Folkways* odvolávají spíše antropologové než sociologové.

58 Sumner se zase neztotožňoval s pokusy o obecně teoretické založení oboru. Luther L. Bernardovi v rozhovoru sdělil: „Vůbec nevěřím v metafyziku ani psychologii a nikdy jsem nechtěl dopustit, aby se sociologie metafyzickou nebo psychologickou stala. V červenci roku 1909 budu penzionován. Co se stane poté, nevím. Sociologie se dnes jeví jako z velké části spekulativní a polemická. Prál bych si vidět skupinu učenců, kteří by obor ponechali normálnímu růstu založenému na vědecké metodě a zabývali se konkrétními věcmi.“ Viz Luther L. BERNARD, „The Teaching of Sociology in the United States.“ *American Journal of Sociology*, roč. 15, 1909, č. 2, s. 164–213.

59 K jistému přihlášení se k Sumnerovu dědictví došlo až u druhé generace amerických sociologů, kteří byli mnohem silněji empiricky zaměřeni než jejich předchůdci. I když samotný koncept Sumnerovy metody rozvíjen nebyl, Robert E. Park pozitivně ocenil skutečnost, že „důsledkem jeho výzkumů bylo položení základu pro realističtější, objektivnější, systematictější studium v oblasti lidské povahy a společnosti, než bylo to, jež mu předcházelo“. Robert E. PARK, „The Social Methods of Sumner, Thomas, and Znaniecki.“ In: RICE, S. A. (ed.), *Methods in Social Science*. Chicago: The University of Chicago Press 1931, s. 154–157.

60 Tvořil-li Ward a Sumner (a později další autoři jako Thorstein Veblen, Charles H. Cooley či Edward Ross), v nadsázce řečeno, intelektuální dějiny oboru, pak Small nezastupitelně a bez oddechu tvořil (a krok po kroku reflektoval) jeho dějiny institucionální a organizační. Je skutečně otázkou, jak by se americká sociologie vyvíjela a jakého postavení by dosáhla, nebýt příznivé koincidence událostí, jež Smalla po studiích v Německu a na Colby College přivedla na Chicagskou univerzitu, na níž se v roce 1892 stal prvním profesorem sociologie v USA a posléze zde založil první plnohodnotnou katedru sociologie na americké univerzitě. Díky setrvalé podpoře Williama Rainey Harpera (prvního prezidenta a zakladatele Chicagské univerzity), „bezpochyby nejpodnikavějšího biblického učenice, jakého kdy Amerika zplodila“ (ROSS, *The Origins of American Social Science*, s. 123; viz též Richard J. STORR, *Harper's University: The Beginnings; A History of the University of Chicago*. Chicago: The University of Chicago Press 1966), který Smalla do Chicaga přivedl a dal mu volnou ruku k vytvoření „top“ katedry, mohl v roce 1895 vzniknout i první (a dosud nejprestižnější) sociologický časopis v zemi, *American Journal of Sociology*. Small je k tomu všemu rovněž autorem (spolu Georgem E. Vincentem) knihy *An Introduction to the Study of Society* (1894), jež je považována za první

tých let devatenáctého století až do začátku první světové války jakýmsi „neoficiálním děkanem oboru“.⁶¹ Small sám sebe označoval za „metodologa“ či „obecného sociologa“⁶² a jeho dílo, jež představuje zřejmě nejsystematictější vyjádření způsobu myšlení typického pro formativní éru americké sociologie, je setrvalým pokusem o syntézu intelektuálních nároků a cílů oboru. Smallova „posedlost“ jednotou byla spolu s přesvědčením o nezadržitelném vzestupu sociologie do role garanta a zprostředkovatele filosoficko-metateoretického základu sociálních věd⁶³ hlavním hybatelem institucionální expanze jeho disciplíny. Neotřesitelná víra v potenciál sociologického zkoumání rovněž stvořila specifickou programovou rétoriku nepřipouštějící žádný pocit inferiority vůči jiným vědám. V počátcích své profesní dráhy Small živil naději na okamžitou transformaci americké společnosti prostřednictvím sociologie založené na hodnotách křesťanského reformismu, později svůj koncept sociologie jako etické vědy stále více opouštěl ve prospěch, weberovskými termíny řečeno, „hodnotově neutrálního“ konceptu vědy, aby sociologii odlišil od – z hlediska jejího veřejného obrazu i její profesní identity nebezpečného – aktivismu, naivního moralismu a amatérského reformismu. Ve svých knihách⁶⁴ pojímal sociologii jako holistickou a univerzalistickou vědu, jejíž objektivitu zakládá obecná teorie, nikoli některá partikulární metoda. Zkoumané sociální jevy jsou natolik komplexní, že k dosažení systematického vědění nestačí pouhé pozorování, respektive zobecňování vypořizovaných dat: zkoumání musí být založeno v teorii překračující jeho bezprostřední kontext. Přes svou proempirickou rétoriku, jež postupovala prakticky každým z jeho textů, v nichž formuloval vizi žádoucího vývoje sociologie,⁶⁵ byl Small inte-

sociologickou učebnicí na světě. Z hlediska univerzitního vzdělávání měl značný vliv i Smallův *Outline of a Course in Sociology* (1893), jenž se stal jakýmsi výchozím sylabem pro výuku sociologie.

61 BANNISTER, *Sociology and Scientism*, s. 33.

62 Viz Vernon K. DIBBLE, *The Legacy of Albion Small*. Chicago: The University of Chicago Press 1975, s. 35.

63 Small chápal sociologii i její poznávací úsilí jako „pokus uspořádat Novum Organum veškerých věd, které přispívají k porozumění života“. Sociologie přitom aspirovala na to stát se „fundamentální a komplexní Sociální Vědou“. Viz STORR, *Harper's University*, s. 71.

64 Viz např. Albion W. SMALL, *General Sociology: An Exposition of the Main Development in Sociological Theory from Spencer to Ratzel*. Chicago: The University of Chicago Press 1905; Albion W. SMALL, *Adam Smith and Modern Sociology: A Study in the Methodology of the Social Sciences*. Chicago: The University of Chicago Press 1907; Albion W. SMALL, *The Meaning of Social Science*. Chicago: The University of Chicago Press 1910.

65 Typickými ukázkami jsou jeho texty uveřejňované v počátcích vydávání *American Journal of Sociology*. Viz Albion W. SMALL, „The Era of Sociology.“ *American Journal of Sociology*, roč. 1, 1895, č. 1, s. 1–15; „The Sociologists' Point of View.“ *American Journal of Sociology*, roč. 3, 1897, č. 2, s. 145–171; „What is a Sociologist?“ *American Journal of Sociology*, roč. 8, 1903, č. 4, s. 468–477; „The Subject Matter of Sociology.“ *American Journal of Sociology*, roč. 10, 1904, č. 3, s. 281–298; „A Decade of Sociology.“ *American Journal of Sociology*, roč. 11, 1905, č. 1, s. 1–10; „The Relation between Sociology and Other Sciences.“ *American Journal of Sociology*, roč. 12, 1906, č. 1, s. 11–31; „Points of Agreement among Sociologists.“ *American*

lektuálním založením daleko více spekulativním akademickým teoretikem,⁶⁶ který přicházející vlnu prakticko-empirické orientace sledoval s úzkostí, zda „naivní empirismus“ neroztříští jeho „sjednocenou“ vědu do „nespojitelných“ specializací.

Z hlediska vlivu a prestiže představoval pro Smalla jedinou vážnější konkurenci Franklin H. Giddings,⁶⁷ jenž své „křeslo“ profesora sociologie získal na Kolumbijské univerzitě jen o dva roky později než Small v Chicagu. Na rozdíl od Smalla, který chtěl sociologii založit v „historicko-analytické metodě“, položit metateoretické základy a přejít k empirickému výzkumu „socio-historického světa“, Giddings v souladu s pozitivistickou a evolucionistickou ideou vědy usiloval o úplnou nezávislost sociologie na historii, o odkrytí zákonů ovlivňujících to, co označoval jako „consciousness of kind“ a definoval jako stav, na něž lze vše podstatné převést, jako elementární příčinu lidského sdružování, která odlišuje čistě sociální jevy „od jevů jakéhokoli jiného druhu“.⁶⁸ To bylo v rozporu s chicagským konceptem sociologie, jenž se bránil každému pokusu o vysvětlení „komplexních sociálních procesů“ z hlediska jedné výlučné „sociální síly“.⁶⁹ Small byl rovněž velice obezřetný v otázkách možnosti kvantifikace v sociologii,⁷⁰ jejímž nadšeným příznivcem byl zase Giddings, který, třebaže prý ovládal pouze naprosté základy statistiky, stahoval k sobě na Kolumbijskou univerzitu (na níž v letech 1895 až 1930 neomezeně vládl) statisticky zaměřené sociology a statistickou

Journal of Sociology, roč. 13, 1907, č. 5, 633–649; „The Meaning of Sociology.“ *American Journal of Sociology*, roč. 14, 1908, č. 1, s. 1–14; „The Vindication of Sociology.“ *American Journal of Sociology*, roč. 15, 1909, č. 1, s. 1–15.

66 Small v sobě spojoval, jak to vyjádřil Hans Joas, „spekulativního ‚systémového sociologa‘ a administrativního iniciátora empirického sociologického výzkumu“. Hans JOAS, *Pragmatism and Social Theory*. Chicago: The University of Chicago Press 1993, s. 29.

67 V devadesátých letech minulého století došlo mezi Smallem a Giddingsem k několika intelektuálním sporům – zdokumentovaným v dopisech Smalla Wardovi (viz Albion W. SMALL – Lester F. WARD, „The Letters of Albion W. Small to Lester F. Ward [ed. B. J. Stern].“ *Social Forces*, roč. 12, 1933, č. 2, s. 163–173; roč. 13, 1935, č. 3, s. 323–340), nejčistěji ve Smallově recenzi Giddingsových *Principles of Sociology* (Albion W. SMALL, „[Review of] Giddings, Principles of Sociology.“ *American Journal of Sociology*, roč. 2, 1896, č. 2, s. 288–305), jež byla reakcí na to, že Giddings ve své knize několikrát zesměšnil Smallov metody jako „nevědecké a nudné“, později však došlo díky společným aktivitám v rámci American Sociological Society k vzájemnému smíru (viz BANNISTER, *Sociology and Scientism*, s. 50) a Giddingsovy texty se od roku 1904 začaly poměrně často objevovat v *American Journal of Sociology*, tedy tam, kde byla Smallova moc nejsilnější. Zájem o vědu se v jejich případě ukázal jako důležitější než osobní intelektuální rozepře.

68 Franklin H. GIDDINGS, *The Principles of Sociology*. New York: Macmillan 1896, s. 13.

69 William I. THOMAS, *Source Book for Social Origins*. Chicago: The University of Chicago Press 1909, s. 13.

70 Současně ovšem všemožně podporoval výuku statistických metod, jak je to zdokumentováno v jeho dlouhodobém úsilí získat pro katedru sociologie na Chicagské univerzitě samostatný úvazek pro statistika. Viz dopis Smalla Harperovi z roku 1894 v DIBBLE, *The Legacy of Albion Small*, s. 159–162.

metodu propagoval ve většině svých textů.⁷¹ Třebaže ještě ve svých *Principles of Sociology* byl Giddings přesvědčen, že věda musí být „spekulativní“ a jejím hlavním nástrojem je „abstrakce“⁷², později pod vlivem takzvané „nové statistiky“ Karla Pearsona a celkové orientace na statistický výzkum na Kolumbijské univerzitě⁷³ rozvinul systematický výzkumný program opírající se o vědeckou metodu exaktního měření.⁷⁴ V knize *Inductive Sociology* z roku 1901 Giddings rozpracoval vlastní koncept využití statistické metody v sociologii a sjednotil jej s evolucionistickými předpoklady své obecné teorie. Na rozdíl od Smalla, jenž byl přesvědčen, že objektivitu sociologie zakládá univerzální teorie, Giddings objektivitu svázal s pozitivisticky chápanou „exaktní“ metodou,⁷⁵ respektive „analýzou kvantitativních faktů“.⁷⁶ Proti eklektickému⁷⁷ přístupu k empirickému výzkumu, jenž byl vlastní chicagským sociologům, postavila kolumbijská škola svůj výzkumný program na zpřesňování statistických metod.

Přestože lze v myšlení prvních amerických sociologů identifikovat společný zájem o zajištění intelektuální integrity oboru prostřednictvím evolucionisticko-naturalistického přístupu i sdílené přesvědčení o privilegované roli sociologického vědění v otázce progresivní sociální změny, koherence teoreticko-metodologického základu či předpokladů sociologické argumentace zajištěna nebyla. Představy o vymezení vědecké kompetence byly spojovány, jak to formuluje Charles Camic, s „mnoha různými vizemi obsahu a metody sociologie“.⁷⁸ Zvláště způsob, jakým byla vytvářena specificky sociologická metoda, předznamenal budoucí metodologickou roztržičnost, neboť bylo prakticky nemožné vnitřně rozporné, ambivalentní a komplexní vize od sebe přehledně oddělit, konfrontovat je a extrahovat z nich určité dominantní předpoklady. „Snění“ o jednotné a vůdčí metodě mělo nejčastěji podobu kombinování induktivního přístupu s přístupem deduktivním, jak tomu bylo v případě Smalla, jenž ve svých textech rétoricky oslavoval baconovský

71 Viz např. Franklin H. GIDDINGS, „The Concepts and Methods of Sociology.“ *Science*, roč. 20, 1904, s. 624–634; Franklin H. GIDDINGS, „The Service of Statistics to Sociology.“ *Quarterly Publications of the American Statistical Association*, roč. 14, 1914, s. 21–29.

72 Franklin H. GIDDINGS, *The Principles of Sociology*, s. 12–13.

73 Viz Charles CAMIC – Yu XIE, „The Statistical Turn in American Social Science: Columbia University, 1890 to 1915.“ *American Sociological Review*, roč. 59, 1994, č. 5, s. 773–805.

74 Giddingsovými žáky byly pozdější hvězdy kvantitativní sociologie jako Stuart Chapin, William F. Ogburn, Howard Odum či John Gillin.

75 Franklin H. GIDDINGS, „Exact Methods in Sociology.“ *Popular Science Monthly*, roč. 56, 1899, s. 148.

76 Franklin H. GIDDINGS, *The Elements of Sociology. A Text-Book for Colleges and Schools*. New York: Macmillan 1898, s. 9.

77 Jak uvádí Charles Camic, v otázce, jakou metodu raná chicagská škola rozvinula, panuje dnes po mnoha vzrušených debatách poměrně značný konsenzus. Charakteristickým znakem chicagského přístupu byl „eklekticismus“. Viz CAMIC, „Three Departments in Search of a Discipline“, s. 1014.

78 CAMIC, „Three Departments in Search of a Discipline“, s. 1012.

koncept vědeckého zkoumání vycházející z přímého pozorování a klasifikace zkušenosti, avšak v praxi byl daleko více velkým teoretikem neopouštějícím prostor své knihovny a pracovny. Giddings zase vzýval pozitivistické exaktní techniky měření a možnosti statistické metody, současně se ovšem nevzdával předností nespoutaného spekulativního myšlení, díky němuž se mohl věnovat oblíbeným tématům z idealistické tradice, zejména svému jednotícímu principu „consciousness of kind“. Pro Warda byla základním nástrojem sociologické metody abstrakce z uniformních zákonů nebo procesů a jejich vyjádření v matematických formulích nebylo „podstatné“.⁷⁹ Z jiných důvodů byl proti statistické metodě a měření jako takovému Sumner, jenž byl přesvědčen, že vztahy sociálních jevů jsou „vysoce nahodilé a spíše kvalitativní než kvantitativní“,⁸⁰ přičemž statistika je pouze „statická“ a „neříká nic o vývoji“.⁸¹ A nakonec zformoval výzkumný přístup, jež bychom dnes označili spíše jako „etnografický“. Podobně ambivalentní byly i úvahy o generalizaci, klasifikaci, explanaci, pozorování či historicko-komparativních metodách.

Příčinou této roztržičnosti je zejména skutečnost, že se do pozitivisticko-naturalistického obecného teoretického rámce neustále promítaly subjektivistické a idealistické prvky, a to způsobem, který zcela zásadně narušoval koherenci celkové vize vývoje oboru i identifikaci jeho vlastní výzkumné oblasti či předmětu.⁸² Inspirace německým historismem⁸³ a idealismem, přenášené do comtovsko-spencerovského univerza přes razantní proobjektivistickou rétoriku, omezovaly syntetický potenciál jednotného (evolucionisticko-naturalistického) přístupu a zatěžovaly jej silnými ideologickými implikacemi. Retrospektivně (a parsonsovsky) vzato je jedním z důvodů intelektuální irelevance rané americké sociologie pro následný vývoj nešťastná volba referenčních autorů. Původní koncept sociologie jako vědy byl natolik zatížen spencerovskými konotacemi, že ve chvíli, kdy „spencerovské“ problémy z americké sociální vědy vymizely, ztratil velkou část své (intelektuální) přitažlivosti. Weber byl v myšlení prvních amerických sociologů prakticky zcela nepřítomen,⁸⁴ odkazy k Durkheimovi byly řídké, Marxovi se s výjimkou ně-

⁷⁹ WARD, *Pure Sociology*, s. 48.

⁸⁰ SUMNER – KELLER, *The Science of Society*, s. 2165.

⁸¹ *Ibid.*, s. 2211.

⁸² V porovnání s teoretickou a metodologickou roztržičností se jako poměrně koherentní a z hlediska následného vývoje dobře zformovaný jeví konceptuální profil rané americké sociologie. Prakticky veškeré významné pojmy jako sociální a sociální struktura, jednání, sociální změna, sociální proces, sociální skupina apod. jsou zde již nějak rozvedeny, interpretovány a uspořádány do jistého – jakkoli obtížně sjednotitelného – pojmového rámce. Problémem ovšem bylo, že se je nepodařilo provázat systematickou teoretickou perspektivou.

⁸³ Zejména německou historickou ekonomii.

⁸⁴ Jak uvádí Richard F. Hamilton, pro současného sociologa je obtížné „představit si svět bez Webera,“ skutečností však je, že až do konce čtyřicátých let minulého století byl Weberův vliv na vývoj americké soci-

kolika pochvalných Smallových poznámek⁸⁵ rovněž nedostalo soustředěnější pozornosti. Z hlediska zájmů a preferencí moderní sociologie je Wardovo, Sumnerovo, Smallovo a Giddingsovo myšlení zakořeněno v problémech devatenáctého století, v naivní provědecké, proreformistické, racionalistické rétorice, jež se svým „samozřejmým“ a „nezpochybnovaným“ užíváním pojmů jako pokrok, objektivita, univerzalita, jednotná věda či pozitivní metoda zcela mívá s moderními profesionalizovanými a specializovanými výzkumnými modely. Rovněž teoretické nástroje, pomocí nichž měl být obor sjednocen, zpětně vypadají jako beznadějně spekulativní, metafyzické, nereflexivní či přímo dogmatické. Jakkékoli takové sumární hodnocení pochopitelně ignoruje historický kontext dané doby a projektuje do něj současné problémy oboru, jehož intelektuální nesoudržnost a rozpolcenost se mnohdy může jevit jako důsledek rozporu mezi proklamovanými idejemi souladu a svornosti na straně jedné a realitou vzájemné indiference či animozity na straně druhé.

Institucionální triumf

Diverzita intelektuálního a ideologického založení nebyla překážkou triumfálního institucionálního tažení rané americké sociologie. Zájem o zajištění, vymezení a posílení sjednocené „vědecké“ oborové identity navenek zcela nepochybně představoval jednotící prvek v úsilí první generace prosadit sociologickou perspektivu mezi standardní koncepty sociálněvědního zkoumání. Ve druhé fázi, zejména v devadesátých letech devatenáctého století, vstoupili první američtí sociologové do prostoru příbuzných věd se silně expanzivní – až imperialistickou – strategií, jejíž cílem bylo privilegované postavení sociologie, která se pro jednotlivé sociální vědy měla stát jednak jejich koordinátorem, jednak jejich fundamentálním základem. Nutno říci, že přes své intelektuální založení ve spencerovské koncepci vědy, hluboce zakořeněné v individualistickém laissez-faire přístupu prosazujícím myšlenky odevzdání se trhu a zákonům přirozené selekce, byl původní americký koncept sociálního zkoumání veskrze liberální, otevřený, prosycený idealistickými před-

ologie v zásadě minimální. HAMILTON, „American Sociology Rewrites Its History“, s. 284. Do roku 1950 se některému z aspektů jeho díla věnovalo pouze 15 článků. Jeho vzestup přišel až s paperbackovým vydáním Parsonsovy *The Structure of Social Action* v roce 1949 (původní vydání z roku 1937 přilíš velký zájem nevyvolalo) a s výběrem z Weberova díla, jež uspořádali a pod názvem *From Max Weber: Essays in Sociology* v roce 1946 vydali Charles Wright Mills a Hans H. Gerth. Detailní rozbor vlivu evropských autorů (Durkheima, Marxe, Simmela, Webera, Pareta, Mannheima a Tönniese) na vývoj americké sociologie se vyskytuje v HINKLE, *Developments in American Sociological Theory*, s. 273–302.

85 Small již v roce 1912 anticipoval budoucí nezadržitelnou vlnu zájmu o Marxovo dílo: „Marx byl v dějinách sociální vědy jedním z několika mála skutečně významných myslitelů. S jistotou předpokládám, že v konečném soudu dějin bude postavení Marxe v sociální vědě analogické postavení Galilea ve fyzikální vědě.“ Albion W. SMALL, „Socialism in the Light of Social Science.“ *American Journal of Sociology*, roč. 17, 1912, č. 6, s. 809–810.

stavami o lidské svobodě a voluntaristické povaze lidského jednání. Úvahy o vývoji společnosti, sociální amelioraci či předpokladech sociální změny dostávaly v raných sociologických analýzách systematickou podobu, byly vyjmuty z výlučné agendy různých filantropických, reformisticky orientovaných spolků a kriticky konfrontovány s formujícími se předpoklady rigorózního „vědeckého“ myšlení. Výzkumná oblast, na niž si raná americká sociologie nárokovala výhradní kompetenci, byla zprvu vymezena značně inkluzivně a zahrnovala v podstatě vše, co mělo nějakou souvislost se vztahem člověka, dějin a společnosti. Restriktivnější koncepty sociálního zkoumání přišly až s profesionalizací a rostoucí specializací oboru, tedy ve chvíli, kdy byl výzkumný prostor ohraničen navenek a veřejně, respektive institucionálně, byla vydobyta autorita k jeho „vědeckému“ probádání ve stylu „rozděl a opanuj“.⁸⁶ Žádné výlučné nároky nezatěžovaly ani otázku oborové příslušnosti jednotlivých vědců. Sociologem se mohl stát a považovat se za něj v podstatě kdokoli, kdo sdílel vědecký zájem o řešení sociálních problémů. Jak to vyjádřili Jonathan H. Turner a Stephen P. Turner,⁸⁷ sociology byli ti, „kteří se sami za sociology označovali“.⁸⁸

Obecněji vzato měl (specificky americký) provědecký optimismus své kořeny v takzvaném Social Science Movement, z něhož se jednotlivé sociální vědy postupně vydělovaly a vymezovaly svou profesní identitu. V roce 1865 byla založena American Social Science Association (ASSA), jejíž úsilí směřovalo k zajištění autority sociálních věd v otázkách interpretace změn ve společnosti a sociálního reformismu. Jednotlivé sociální vědy se z obecnějšího komplexu Social Science Movement začaly vyčleňovat v osmdesátých letech předminulého století. V letech 1884–1885 byly založeny American Historical Association a American Economic Association, když celá dekáda 1880–1890

86 Profesionalizace sociálněvědního oboru pochopitelně není otázkou jednostranného deklarativního vyhlášení nebo pouze výsledkem dobré rétoricky persvazivní strategie. Je to komplexní proces mající mnohé předpoklady. Jak souhrnně uvádí Thomas L. Haskell, profesionalizaci „lze definovat jako trojstranný proces, jímž je komunita výzkumníků ustavena, sama se v širokém slova smyslu odlišuje od jiných skupin a od společnosti a posiluje komunikaci mezi svými členy, které organizuje a disciplinuje, přičemž zvýrazňuje jejich kredibilitu v očích veřejnosti“. Viz HASKELL, *The Emergence of Professional Social Science: The American Social Science Association and the Nineteenth-Century Crisis of Authority*. Urbana: University of Illinois Press 1977/ Baltimore: Johns Hopkins University Press 2000, s. 19.

87 TURNER – TURNER, *The Impossible Science*, s. 9.

88 Z hlediska profesionalizace sociologie byl důležitý přechod od „výuky k expertize“. Jak to formulují William Buxton a Stephen P. Turner: „První exponenti ‚sociologie‘ ve Spojených státech tento termín užívali jak pro označení ‚systematického vědění o společnosti‘, tak i pro ‚systematickou reformní výuku‘.“ William BUXTON – Stephen P. TURNER, „From Education to Expertise: Sociology as a ‚Profession‘.“ In: HALLIDAY, T. C. – JANOWITZ, M. (eds.), *Sociology and its Publics: The Forms and Fates of Disciplinary Organization*. Chicago: The University of Chicago Press 1992, s. 373.

byla, jak uvádí Thomas L. Haskell,⁸⁹ ve znamení přechodu od „sociální vědy k sociologii“, jež si stále razantněji činila nárok převzít široce pojatou agendu sociálněvědního výzkumu a proměnit reformní praxi jako takovou. Small Social Science Association odsoudil jako organizaci, která daleko více „reprezentovala humanistický sentiment než touhu po kritické metodologii“.⁹⁰ Podobně nekompromisní byl i Giddings, jenž vystoupil na každoročním zasedání ASSA s příspěvkem, v němž přítomným sdělil, že „sociální věda je mrtvá a jejím dědicem je vědecká sociologie“.⁹¹ Osamostatňování a sebevymezení jednotlivých oborů zapříčinilo, že se široce pojatý koncept sociálněvědního zkoumání jevil stále více jako neúnosně difuzní a samotná reformní praxe jako amatérská.⁹² Americká sociální věda rovněž, jak to demonstrovala Dorothy Ross ve své historické kontextualizaci jejích počátků, „důsledně konstruovala modely světa, jež v sobě ztělesňovaly hodnoty národní ideologie amerického excecionalismu a řídily se její logikou“,⁹³ což bylo v rozporu s kosmopolitním konceptem exaktní vědy, jenž se postupně stával zřetelným epistemologickým základem nejen sociologie, nýbrž i příbuzných sociálních věd.

Pro vyjasňování oborových základů bylo dále rozhodující, do jaké míry (a jak pevně) se jednotlivé obory dokázaly etablovat na amerických univerzitách, což se neobešlo bez mezioborového soupeření. V jakémsi počátečním – pochopitelně fiktivním – bodu nula měly jednotlivé sociální vědy určitý (nerovnoměrný) intelektuální a organizační potenciál. Sociologie na tom z hlediska sebelegitimizace nebyla nejlépe, neboť v porovnání s historií, ekonomikou či politickou vědou byla stále ještě ve fázi historicky neprověřeného experimentu. Otázka, jak se úspěšně etablovat, tedy v jejím případě vyžadovala daleko silnější organizační úsilí a de facto vylučovala jakékoli hlubší sebepochybnosti na straně jejích protagonistů. Americká sociologie se také musela vypořádat s tím, co Charles Camie označil jako „newcomer's dilemma“.⁹⁴ Aby se mohla jako věda prosadit, musela být na jedné straně konformní s tehdejšími (obecnými) předpoklady vědecké práce, na straně druhé

89 Viz HASKELL, *The Emergence of Professional Social Science*, s. 190–211; viz též Luther L. BERNARD – Jessie BERNARD, *Origins of American Sociology: The Social Science Movement in the United States*. New York: Thomas Y. Crowell 1943, s. 547–607.

90 SMALL, „Fifty Years of Sociology in the United States“, s. 729.

91 Viz HASKELL, *The Emergence of Professional Social Science*, s. 204.

92 Deklarovaný cíl ASSA byl skutečně všeobsahující. Bylo jím „napomoci vývoji sociální vědy a směřovat mysl veřejnosti k nejlepšímu praktickým prostředkům cestou prosazování návrhů na změnu zákonů, rozvoje vzdělání, prevence a potlačování zločinnosti, nápravy zločinců, pokroku veřejné morálky, přijetí sanitárních opatření a šíření platných principů v otázkách ekonomie, obchodu a financí“. Viz HASKELL, *The Emergence of Professional Social Science*, s. 100–101.

93 ROSS, *The Origins of American Social Science*, s. 471.

94 CAMIC, „Three Departments in Search of a Discipline“, s. 1008.

musela nabídnout určité jedinečné poznávací hledisko, jež by ospravedlnilo její samostatnou existenci. Bylo nezbytné, aby představila vlastní distinktivní vizi, jak chce přispět k rozšíření a prohloubení univerzálního vědění. Proces sebevymezení předmětných okruhů i tematických kompetencí jednotlivých oborů byl trvalou součástí počátečního vývoje amerických sociálních věd.⁹⁵ Jak to formuluje Dorothy Ross, sociální vědy „si své hranice vymezovaly navzájem“, přičemž prostředí „univerzitní konkurence a profesionální kontext, v němž (sociální vědy) vyzrávaly, vyžadoval, aby neustále potvrzovaly a upevňovaly svůj status vědy“.⁹⁶ Přizpůsobení i vlastní vize, oddělení i mezioborová interakce a začlenění se do univerzalisticky chápané Vědy, to byly nezbytné předpoklady, díky nimž se mohl prosadit specificky americký koncept sociologie jako vědy.

Z hlediska institucionalizace oboru sehrál klíčovou roli *American Journal of Sociology* (AJS), jehož vliv na formování americké sociologie byl brzy naprosto určující, a skutečně platí poučení, které říká, že kdo se chce něco o počátcích sociologie v USA dozvědět, musí nastudovat přinejmenším jeho prvních dvacet ročníků. To každému zájemci umožní nahlédnout za učebnicové souhrny či texty rekapitulující dějiny oboru v několika pseudopříbězích o otcích-zakladatelích, nasát atmosféru přesvědčení o jedinečnosti jejich mise i upřímné starosti o podobu jejich vědy. Časopis se prakticky okamžitě stal nástrojem profilace výzkumné agendy, zprostředkovával oborový dialog a umožňoval diseminaci výsledků sociálního zkoumání. Byl současně produktem i tvůrcem amerického sociologického myšlení. Jak to vyjádřil Andrew Abbott, „neexistoval žádný obor, jehož by byl AJS časopisem. Právě naopak. AJS spolu s několika dalšími institucemi a sítěmi tento obor vytvořil.“⁹⁷ Jakkoli byl zrod časopisu hektický,⁹⁸ brzy začal vzkvétat pod energickým vedením Albiona Smalla, jenž díky svému prominentnímu postavení v rámci vědecké komunity i roli hlavního hybatele (institucionálního) vývoje americké sociologie mohl snadno oslovovat a pobízet nejvýznamnější oborové auto-

95 Ve svých počátcích byla americká sociologie institucionálně nejsilněji propojena s ekonomikou: na univerzitách byla nejčastěji součástí ekonomických kateder. Profesionálně autonomní spoupráce s ekonomikou se začala rozvíjet až s ustavením samostatné sociologické profesní organizace v roce 1905. Na většině univerzit získaly sociologické katedry definitivně svou nezávislost na ekonomii až ve dvacátých letech minulého století. Viz Cristobal YOUNG, „The Emergence of Sociology from Political Economy in the United States: 1890 to 1940.“ *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, roč. 45, 2009, č. 2, s. 91–116.

96 ROSS, *The Origins of American Social Science*, s. 124–125.

97 ABBOTT, *Department & Discipline*, s. 87.

98 Small později vzpomínal: „První číslo jsme vydali v červenci roku 1895, kdy bylo ještě zcela nejasné, zda bude možné do září zajistit dostatek materiálu pro druhé číslo. Bez promptní a vydatné pomoci Lestera F. Warda, k němuž se brzy připojil profesor Ross, by celé úsilí jen stěží přežilo první rok.“ SMALL, „Fifty Years of Sociology“, s. 786.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.